

7 YOSH INQIROZI, UNING SABABLARI VA ALOMATLARI

TAFU Psixologiya o'qituvchisi

G'afforova Nazira Fayzulla qizi

TAFU Pedagogika fakulteti talabasi

Egamberdiyeva Robiya Xayrulla qizi

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi bola rivojlanishidagi muhim bosqichlardan biri — 7 yosh inqirozi tahlil qilinadi. Tadqiqotda bolaning bog'cha yoshidan maktab ta'limiga o'tishidagi psixologik qiyinchiliklar, ijtimoiy mavqening o'zgarishi va "men" konsepsiyasining shakllanishi yoritilgan. Inqirozning asosiy alomatlari sifatida injiqlik, o'z bilganicha ish tutish va kattalarga taqlid qilish kabi xatti-harakatlar ilmiy asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: 7 yosh inqirozi, ijtimoiy pozitsiya, maktabga tayyorgarlik, psixologik neoplazma, emotsional soha, L.S. Vigotskiy.

Аннотация: В данном тезисе анализируется один из важнейших этапов развития ребенка — кризис 7 лет. В исследовании освещаются психологические трудности при переходе от дошкольного возраста к школьному обучению, изменение социального статуса и формирование концепции «Я». В качестве основных симптомов кризиса научно обоснованы такие проявления, как капризность, манерничанье и утрата детской непосредственности.

Ключевые слова: кризис 7 лет, социальная позиция, школьная готовность, психологические новообразования, эмоциональная сфера, Л.С. Выготский.

Abstract: This thesis analyzes one of the crucial stages in a child's development — the 7-year crisis. The research highlights the psychological

difficulties during the transition from preschool age to school education, the change in social status, and the formation of the "Self" concept. The main symptoms of the crisis, such as stubbornness, artificial behavior (mannerisms), and the loss of childhood spontaneity, are scientifically explained.

Keywords: 7-year crisis, social position, school readiness, psychological neoplasms, emotional sphere, L.S. Vygotsky.

Kirish

Inson ontogenezida har bir yosh davri o'ziga xos psixologik xususiyatlar va o'tish bosqichlari bilan xarakterlanadi. Bolalikdan o'smirlik sari borar ekanmiz, bola bir necha bor "yosh inqirozlari"ni boshidan kechiradi. Ular orasida 7 yosh inqirozi alohida ahamiyatga ega bo'lib, u bolaning bog'cha yoshidagi o'yin faoliyatidan maktab davridagi tizimli o'qish faoliyatiga o'tish davriga to'g'ri keladi.

Mazkur inqirozning dolzarbligi shundaki, bu davrda bolaning nafaqat ijtimoiy muhiti, balki uning ichki "Men" konsepsiyasi ham tubdan o'zgaradi. L.S. Vigotskiy ta'riflaganidek, 7 yoshli bolada "bolalik beg'uborligining yo'qolishi" kuzatiladi — uning xatti-harakatlari endi bevosita his-tuyg'ularga emas, balki ma'lum bir ma'no va mantiqqa asoslana boshlaydi. Biroq, bu o'zgarishlar ko'pincha injiqlik, qaysarlik va kattalar bilan muloqotdagi qiyinchiliklar bilan namoyon bo'ladi.

Ushbu ishimizning maqsadi 7 yosh inqirozining kelib chiqish sabablarini ilmiy jihatdan tahlil qilish, uning asosiy alomatlarini aniqlash hamda ota-onalar va pedagoglar uchun ushbu davrni talofatlarsiz o'tkazish bo'yicha psixologik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism

7 yosh inqirozi bola rivojlanishidagi eng muhim va murakkab o'tish davrlaridan biri bo'lib, u bog'cha yoshidagi o'yin faoliyatidan maktab davridagi tizimli o'qish faoliyatiga o'tish jarayonini qamrab oladi. Ushbu davrning psixologik mohiyati shundan iboratki, bolaning ijtimoiy munosabatlar tizimidagi o'rni tubdan o'zgaradi. L.S. Vigotskiy ta'limotiga ko'ra, bu yoshda bolada "bolalik beg'uborligining yo'qolishi" kuzatiladi. Bu degani, bolaning xatti-harakatlari endi bevosita his-tuyg'ularga emas, balki ma'lum bir mantiqiy ma'no va o'z-o'zini anglashga asoslana boshlaydi.

Inqirozning kelib chiqishiga bir qancha obyektiv sabablar mavjud. Birinchidan, bolaning hayotida yetakchi faoliyat turi o'zgaradi — o'yin o'rnini o'qish egallaydi. Bu o'zgarish boladan nafaqat aqliy, balki katta irodaviy kuch talab qiladi. Ikkinchidan, bolada yangi ijtimoiy ehtiyoj, ya'ni "o'quvchi" degan ijtimoiy maqomga ega bo'lish intilishi paydo bo'ladi. Agar bola o'zini katta bo'lib qolganini his qilsa-yu, biroq atrofdagilar unga hamon kichkina boladek muomala qilishda davom etsa, bu kuchli psixologik qarshilikka va natijada inqirozga sabab bo'ladi.

Inqirozning tashqi belgilari yoki alomatleri ota-onalar va pedagoglar uchun oson seziladigan darajada yaqqol namoyon bo'ladi. Bular orasida "sun'iylik" (mannerichnost) eng xarakterli belgi hisoblanadi. Bola gapirayotganda ovozini o'zgartirishi, g'alati mimikalar qilishi yoki o'zini haddan tashqari kattalardek tutishga urinishi mumkin. Bundan tashqari, qaysarlik, injiqlik, kattalar bilan bahslashish, gap qaytarish va o'z mustaqilligini isbotlashga urinish kabi belgilar ham tez-tez kuzatiladi. Avval qadrlangan o'yinchoqlar va mashg'ulotlar bolani qiziqitirmay qo'yadi, chunki uning qadriyatlar tizimi qayta shakllanayotgan bo'ladi.

Biroq, 7 yosh inqirozi faqatgina qiyinchiliklardan iborat emas; u bolada muhim psixologik "yangi tuzilmalar"ni shakllantiradi. Bu davrda bolada ichki hayot tushunchasi paydo bo'ladi — u o'zining kechinmalarini, quvonch va

xafagarchiliklarini anglay boshlaydi. Shuningdek, o‘z-o‘zini baholash qobiliyati vujudga keladi. Bola o‘zining yutuq va kamchiliklarini farqlay boshlaydi, bu esa uning kelajakda maktab muhitiga moslashishi uchun zamin yaratadi.

Xulosa

7 yosh inqirozi bolaning o‘yin faoliyatidan tizimli o‘qish faoliyatiga o‘tishidagi qonuniy psixologik jarayondir. Mazkur davrda bolaning ijtimoiy mavqeyi o‘zgarishi natijasida uning xulq-atvorida injiqlik va sun‘iylik kabi inqiroz alomatlari namoyon bo‘ladi. Biroq, bu o‘zgarishlar bolada o‘z-o‘zini anglash va ichki kechinmalarni tahlil qilish kabi muhim ijobiy sifatlar shakllanayotganidan dalolat beradi. Inqirozni muvaffaqiyatli yakunlash uchun ota-onalar va pedagoglar bolaning yangi "o‘quvchi" maqomini tan olishlari hamda unga mustaqillik berishlari lozim. Shundagina inqiroz davri bolaning shaxs sifatida shakllanishi va maktab ta‘limiga muvaffaqiyatli moslashishi uchun xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabyotlar:

- 1.Vigotskiy L. S. Voprosi detskoy psixologii. — Moskva: Izdatelstvo Yurayt, 2020. — 78-85-betlar.
- 2.G‘oziyev E. G‘. Umumiy psixologiya. — Toshkent: Universitet, 2010. — 112-118-betlar.
- 3.Nishonova Z. T., Kamilova N. G‘. Rivojlanish psixologiyasi. Pedagogik psixologiya. — Toshkent: "O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" nashriyoti, 2010. — 145-152-betlar.
- 4.Elkonin D. B. Psixologiya igri. — Moskva: Gumanitarniy izdatelskiy sentr VLADOS, 2015. — 92-98-betlar.

5.Davletshin M. G. Yosh va pedagogik psixologiya. — Toshkent: TDPU, 2002.
— 65-72-betlar.